

Олесь Ульяненко

СИН ТІНІ

Харків
«Фоліо»

Частина перша

ДЯДЬКО

Завжди добре розводитися балачками у свята, коли вигасають сни, а все бовтається у густій мелясі оманливого щастя. Ніякої турботи, ніякого клопоту, якщо сам не накличеш собі на голову. Навіть віддалено згадуючи той день, не можу прийти до пам'яті. Як і більшості людей, що прожили довге життя тут, на цій землі, мені не доходить, що ця скорбна печаль і юдоль і є їхнім життям. Кажуть, що наша батьківщина велично красива з висоти пташиного польоту; тоді я готовий на неї дивитися згори цілу вічність, тільки дивитися! Тому, видно, лише в такі дні трапляється щось подібне, що перевертає ваше життя, як пожолоблену жерстяну посудину. Видно, тому Блох з'явився, наче привид, на залізничному пероні саме тоді, в сизі, прокурені й пропиті украй свята. Відтоді минуло двадцять літ. Але всі, до останнього бомжа і каліки, що збивалися за бульйонним кип'ятком під місією Червоного Хреста, пам'ятають той день. Так пам'ятають рівноапостольних. Можливо, я перебільшую, але коли когось любиш або ненавидиш, то завжди витримуєш його у пам'яті, й він стає, набираючи цінності, наче гірке давнє вино. А тоді, двадцять років тому, всі до одного на пероні, мов ужалені, попіднімали голови. Проститутки позіхнули протяжно і тихо, а коти-сутенери, що бездіяльно вешталися, замітаючи холошами перон, навіть присвиснули

і провели Блоха довгими поглядами. Пустими поглядами, наче пилюка, гнана серпневим вітром. А Блох стояв, похитуючись від голоду, із задубілим до зеленого обличчям, облизуючи кінчики губів, що порепалися і зараз нагадували місиво. Якраз пробило четверту годину. Саван сну і відпочинку для святкуючих. Рівно о четвертій вдарив електронний годинник, вирвавшись даремно з утробы привокзальної пустки. І зараз, перекинувшись пам'яттю в той час, я спокійно, з відчуженістю, говорю: біда рухає правду, і цьому немає ради.

Тому з віком вчишся поціновувати рештки життя. Інший час, той відрізок, слугує для цього короткого, маленького, нікчемного копіювання з райських кушів, якщо вони існують у природі Бога взагалі. Найстрашніше: чим більше ти віриш, тим менше ти знаєш, тим більше тебе опосідають чорні думки, які заважають насолоджуватися рештками життя. За плечима у тебе, позаду, м'ясорубка. Але того дня було світло празника, а я нипав пероном, сподіваючись прихопити роботу полегше. Людина так і нишпорить життям, аби від нього відкрутитися. Це легше, ніж кривавим потом здобувати свій насущник. А тому смерть ніколи нікого не тішить, але є тим сурогатом, що підсилює смак життя. Життєвий дороговказівник. Якщо ляку перед смертю не існує, то саме життя полишене сенсу. Говорю майже відверто: з таким от успіхом можна пролежати лежнем за вивченням всіляких святців та спостерігати, як розносить пилюку на сонці. І тому в мене упало серце, коли я побачив Блоха. Так радіють і лякаються старі рецидивісти-грабіжники, коли бачать свого ватага. Я тоді був надто молодим, щоб відрізнити, де любов, де ненависть, де похіть, а де сама матінка клишонога смерть, хоча останню ти розрізняєш у найприкрішу мить. Така вона, таємниця буття.

А того дня Блох стояв, як людина, готова прийняти все: кулю в обличчя, тюремні кайдани. Він стовбичив під прицілами цікавих і злих очей: злидні нікого не тішать, не роблять кращими і розумнішими. Він стояв, а сонце валило оберемки світла: дахи почервоніли, а в кімнатних дзеркалах воно билось і лягало лагідно, наче жінка у теплу постіль. Сплять передчасно постарілі повійки, поклавши зморщені, наче печені яблука, обличчя на руки котів. У кожного свій олімп і своє падіння згори. Тому я не дуже дивуюся, що Блох подався саме сюди. Він тоді потребував допомоги якнайбільше, але сам не думав нікому допомагати. Людожерство, життєве людожерство.

І він стояв, трохи опецькуватий, з лантухом, у застальцьованому костюмі, блукаючи голодними, але з голками розуму в зіницях, очима, навіть не сподіваючися на смерть, а напевне знаючи, що переможе. Він тоді вірив так, як вірити почав наприкінці, але навряд чи те правда. Більшість з його особистого життя — домисел, хоча і правдоподібний. Але що з'єднає нас, що розведе: поїзд рухався за поїздом у солодкій бовтанці свята; і цього не зупинити, як не перегородити назавжди долю, — вагони ви-крешували іскри, сине полум'я, розтираючи чавунними колесами крем'яхи. На якусь мить Блох пропав у широкий смузі світла. Видавалося, що він пощез, він помер, зник назавжди, розчавлений металевими колесами, задутий і розвіяний вітром, і що потік людського марносластва, марноти припинився, і час зупинився на залитому сукровицею світла пероні. Але все тільки починалось.

Того сизого дня, як і пам'ятного для мене дня на узбережжі Прибалтики, я вийшов зі своєї старої квартири на Жулянах. Доля має таку властивість, вона не рухлива, а летить розпеченим клинком вам прямо у серце: можу сказати одне — я дивний чоловік; можливо, хтось вважає

мене шизом, бо я намагаюся поєднати в собі розуміння добра і зла. І того дня я першим угледів налите кров'ю і сивухою обличчя сторожа Бокіна. Він колишній сторож, але нікому й у голову не прийде, що цього ідіота, цього невштитового кретина розшукує Інтерпол. Він дрібний курдський шахрай, який не захотів воювати за незалежність. Він заядлий педофіл і часто онанірує під вікнами бані заводу «Большевик», навіть досягнувши неабиякого статусу у вищих колах. Ми зустрілися поглядами через багато років, плентаючи втомлено вимоклюю від дощу трасою по курсу двадцять другого тролейбуса. Тішило слух вуркотіння літаків. Мені подумалося, що ми живемо у країні чудес: плюнь — і все збудеться, і невідомо чому робиться гидко. Нудить і хочеться виблювати комусь на голову. Але не можна — дві вищі освіти. А ще — я кілер.

Тому, коли людина проживає довгі роки у вигнанні й самотності — вона завжди підозріла. Не інакше це склалось і в Блоха. Коли я рівно двадцять років тому зустрів його на залізничному вокзалі, мене наче по очах уперіщило: невідомість, таємниця цього чоловіка, його фізіономія були настільки недоречні в цьому світові, але наскільки він вмальовувався в навколишній світоток, з сірим водянкуватим куполом вокзалу, з купами обідраних безпритульних, що сороками визирали з вікон. Мені ще невідомо було, що нас відділяє бетоноване кільце Севастопольської площі, високе сонце, запах порохового диму, свист кулі. Млівота сизого, голубоого до жіночого, вавилонського ранку. І там буде Бокін, з перевернутим догори обличчям, що вишукує на небі сліди пророчеств святих, показуючи роздобрілим громадянам чорні дуплиння зубів. Мені б не хотілося оповідати побрехеньки, але неправда і правда такі різні, що в своїй багатолікості подібні одне на одне. Іноді неправда дозволяє безбідно збавляти цю упосліджену,

затерту юдоль скорботи. Але вона існує в природі така, що іноді власним дітям радий перекусити горлянку. Це без усякого, — знаходиться кретин і наголошує, перетасовує картки і говорить: правда така ось, як оцет. І все. Тому мене завжди дивувала тупість. Або глупота. Кому як бажається, як хочеться, як дбається. Ідіотство — це як політ індика над білими парусиновими шезлонгами. Але в країні з чіткими жорсткими законами, благоволінням перед ними перш за все впадає в очі така особливість. А переважно вся людність — непрохідні тупаки.

Але про Блоха: вокзал котився у тиху бовтанку зимового сну. Мені вже доволі випадало збурлакувати, але навряд чи я б здивувався, аби зустрів на пероні Франкліна Рузвельта чи воскреслого Тамерлана. Але то був Блох. Він стояв, засунувши до кишень руки, широкі штани лопотіли на вітру, а він стояв, задерши голову, наче його заворожували чорні хмари, що розбивалися об купол вокзалу. З одягу, дорогого, але досить поношеного, я зробив для себе приємний висновок, що справи Блоха покотилися під укіс, і причиною тому, напевне, або його чергова авантюра, або намагання влаштувати державний переворот. Він з тих людей, що полишає грітися вдома всі дитячі й юнацькі ілюзії, але пам'ять його якимось дивним вибриком повертає до них, він підхоплює той вірус і йде далі в світ. Можливо, це його таємниця. Але ці дитячі ілюзії ніколи не вбивають. Ви несподівано відчуваєте, як ваша щелепа відвисає, коли з цього виходить щось матеріальне, як воно набирає форми, наче глина під руками гончара. Такі вони, нездійсненні мрії. Він, напевне, з тих людей, що колись вирішили, що сумних історій досить. Але це теж ілюзія. А зараз він стояв, похитуючись у галюциногенних випарах голоду, і риб'ячим поглядом зирив на сірий, потухлий купол залізничного вокзалу, що нагадував

тріснуту дитячу чашку. Мені хотілося покликати Блоха, але щось застрягло у мене в горлянці, наче світ дійсно набрав дивних форм, наче хто мені вперше у житті показав, яке воно, оте життя, є насправжки. Нікуди ви не дінетеся, нікуди не пожалієтеся: віч-на-віч з власною смертю. Того дня ми таки зустрілися. Брудний і подертий одяг Блоха привернув до себе увагу, і дільничний міліціонер підійшов до наших чергових. Савеліч підійшов початком до наших сутенерів — товстозадих, смердючих і ледачих кремезних чеченців з червоними від кокаїну ніздрями, слинчючими семітськими губами. Селюки. Вони, як купа гайвороння, залементували і відмовилися навіть говорити про Блоха. Одні божилися і клялися, що його дійсно не знали, але навряд чи це було правдою, бо більшість з них працювали досить довго у підпільному борделі Блоха. Інші, щоправда, допомагали їм добиватися в неймовірно короткі строки державної субсидії. Ці коротконогі субчики, з кучерявеньким волоссячком на скронях, руденькі, як пацючки, вчорашні піонервожати, комсомольські ватажки, яким доля підкинула фарт, і вони з нікчемних підстилок, вічних поспіховиськ перевтілились одного гождого дня в директорів великих заводів, з котрих він збивав данину, але людину ти не переробиш. Тільки, можливо, геній може впоратися з тисячами дрібних і різних справ. Ці маленькі, налиті спермою і смальцем скнари розтринькували державні гроші, як власні, будуючи своїм невірним жінкам, своїм коханкам п'ятиповерхові вілли, розливаючи моря шампану, привезеного тільки-но з самого Парижа. Вони розмінювалися на такі дрібниці, що справжньому діловому чоловікові виходило лишень німіти з подиву і сорому. Але вони, аж до відсидки, аж до смерті, намагалися вдавати з себе велетенських воротил. І цим користався Блох, маючи неймовірні знайомства у всіляких міністерствах. Він годинами

простоявав у чергах, він роками підколупувався під кожного чоловіка, ночами вивчаючи його психологію, режим дня, звички, аж до недолугого гороскопа. І в один рік він поклав на свій швейцарський рахунок скромну суму, перевівши її через фонд якогось там Головіна чи Головка. Він обходив закон із законного боку, уникаючи страшенних податків, що ними держава у корені знищувала бізнес. Але це в майбутньому.

Проте полишмо це на якийсь час. Чеченці мої відмовилися від Блоха з невідомих причин: він був гарним хазяїном, завжди відрізнявся порядністю у тому, що стосувалося грошей, жінок і горілки. Цьому він навчився у дядька, що все життя пропрацював у торговельній мережі, проходив у одній сорочці двадцять років, вітався виключно з Арнольдою Бухгельдівною, продавщицею і німкенею. З нею ніхто не вітався, бо вона фашистка і зрадниця. Дядько Юхим після ранкового моціону робив велетенський гак — проходив стару занедбану ливарню з чорними виваленими вікнами, потім його виносило на широчезну вулицю, просто під липи, що слинили добру половину літа прямо людям на плечі. Він ішов і ні з ким не вітався. А день його, найчарівніший день, починався кожної середи, коли дядько готував собачатину для хворих своїх легень. Туберкульоз. Від цієї хвороби він іноді навіснів щодо жіночої статі, але так, загалом, тримав себе в руках. Ми мешкали в одному будинку, подібному до барака для військовополонених або довгої свиноферми. Дядько жив окремо, там, де колись була комірчина крамаря. Крамаря розстріляли німці за сховане золото. Крамар біг вулицею з велетенським лантухом, напханим червінцями. А потім його побачили, всього заюшеного, з тим-таки лантухом: він притискав гроші до грудей, а кров рвалася з голови короткими фонтанчиками. Він ще був живим,

ЗМІСТ

Частина перша. Дядько.	5
Частина друга. Герман.	129